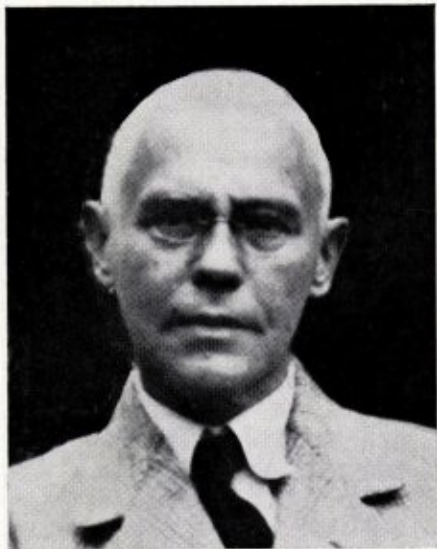

IN MEMORIAM DR. A. J. M. GARJEANNE

MEDE-OPRICHTER VAN HET NATUURHISTORISCH GENOOTSCHAP IN LIMBURG
LID VAN VERDIENSTE
(1876—1965)

door
E. M. KRUYTZER

Garjeanne in de jaren 1935-1940

Door de dood van Dr. Garjeanne is aan Nederland ontvallen een goed botanicus, aan het Natuurhistorisch Genootschap de laatste zijner oprichters.

Anton Johan Marie Garjeanne is geboren te Delft op 21 november 1876. In 1891 werd hij leerling van de Rijks H.B.S. te Amersfoort, waar zijn vader directeur van een fabriek was. Na zijn eindexamen in 1895 ging hij eerst latijn en grieks studeren, want een H.B.S.-er kon in die tijd zonder een aanvullend examen in de klassieke talen geen academische examens doen. In 1896 begon hij zijn biologie-studie aan de Rijks Universiteit te Utrecht, waar hij colleges volgde van de professoren F. A. F. C. Went en A. A. W. Hubrecht. De voltooiing van zijn academische studies vond plaats aan de universiteit van Erlangen (D.), waar hij in 1901 promoveerde op het proef-

schrift: „Die Strömung des Protoplasma in behäuteten Zellen”. Hij was toen reeds benoemd tot leraar aan de 1e H.B.S. met vijfjarige cursus te Amsterdam. Niet lang daarna volgde zijn benoeming aan de Rijks H.B.S.-sen te Venlo en te Roermond. De omgeving van Venlo was hem niet onbekend, zoals blijkt uit zijn artikelen in *De Levende Natuur* (IV). Voor het verzamelen van planten had hij reeds in 1899 de hulp gehad van de leerlingen van de H.B.S., mogelijk door tussenkomst van zijn oom J. Garjeanne, die er tekenleraar was. Hij vestigde zich te Venlo, waar hij bleef wonen tot aan zijn 65e jaar. Toen verhuisde hij naar Amersfoort, en later naar Den Bosch. De laatste acht jaar van zijn leven bracht hij door in Huize „Mariëndaal” te Groesbeek. Daar is hij op 29 juni 1965 vrij plotseling in de ouderdom van 88 jaar overleden.

Als leerling op de H.B.S. heeft Garjeanne het geluk gehad een leraar te treffen als Heinsius, die hem de liefde voor de natuur heeft ingeblazen. Garjeanne is botanicus geworden. Zoals uit zijn proefschrift blijkt ging zijn belangstelling in den beginne de fysiologische kant uit, en daaraan is zeker niet vreemd geweest de invloed van Hugo de Vries, met wie hij spoedig na zijn vestiging te Amsterdam contact te kreeg, en aan wie hij, zoals hij zelf in zijn proefschrift erkent, veel te danken heeft.

In de dissertatie speuren wij reeds de zoekende geest, die een verklaring tracht te geven van de protoplasmastroming, en nagaat, welke factoren van invloed zijn op de snelheid van de stroming. Dat zoeken naar de verklaring van de verschijnselen in de natuur heeft hem zijn hele leven niet meer losgelaten. Kwam hij ergens iets bijzonders tegen, of het nu bladvlekken waren of afwijkende vruchten, of iets anders, Garjeanne trachtte het verschijnsel te verklaren.

Het wetenschappelijke werk van Garjeanne ligt in hoofdzaak op het gebied van de systematiek en heel in het bijzonder van de systematiek der mossen. In De Levende Natuur zijn verscheidene artikelen over dit onderwerp verschenen, welke hij gebundeld heeft tot twee boeken: „Mosflora van Nederland”, (1901) en „De Nederlandsche Levermossen, Handleiding tot 't determineren”, (1906). Ook verschenen van zijn hand twee zakflora's, nml. de „Flora van Nederland” (1902) en het „Handboek voor de Nederlandsche Flora, (1907). Gelijk de meeste oudere flora's hebben ook die van Garjeanne zich niet weten te handhaven.

Garjeanne behoorde tot de trouwe medewerkers van De Levende Natuur. Die medewerking dateert reeds van het begin, en heeft meer dan 60 jaar stand gehouden. Heijmans en Thijssen vonden in hun streven de natuur open te leggen voor het Nederlandse volk een krachtige steun bij Garjeanne.

Het verschijnen van „Die Mutationstheorie” van Hugo de Vries in 1901 heeft op Garjeanne een bijzondere indruk gemaakt. Ook hij keek geregeld uit naar mutanten in de natuur. Zo vond hij in 1912 in zijn tuin vier exemplaren van het bingelkruid, *Mercurialis annua*, met absoluut gladde vruchten. Hij dacht aan een mutatie, en noemde de mutant *Mercurialis glabra* (glabra = glad). Hij heeft de zaden ervan uitgezaaid, maar wist niet of ze nog kiemkrachtig waren, daar de planten al geruime tijd ergens op een hoop gelegen hadden. Het resultaat van de zaaiproef is mij onbekend. *Mercurialis glabra* is nergens in onze flora's te vinden. Ook de tricotyle exemplaren van *M. annua* hadden de bijzondere aandacht van Garjeanne (Jaarboek Natuurhist. Gen. 1912).

Toen de genetica nog in opkomst was deed Gerjeanne reeds aan chromosomen-onderzoek. Uitgaande van het feit, dat de gigas-vorm, die door mutatie ontstaan was uit *Oenothera lamarckiana* in de proeftuin van de Vries, het dubbele aantal chromosomen bleek te hebben, stelde hij een onderzoek in naar het aantal chromosomen van een buitengewoon grote vorm van de avondkoekoeksbloem, *Melandrium album*, en vond ook daar het dubbele aantal chromosomen (Maandblad, uitg. van het Natuurhist. Gen.,

No 11-12, 1916). Garjeanne hield de tred van de tijd bij!

Garjeanne heeft ook veel studie gemaakt van de flora uit de omgeving van Venlo, waar hij ongeveer veertig jaar heeft gewoond. Reeds tijdens zijn tijdelijk verblijf in Venlo krijgen wij een inventaris van de flora rondom Venlo („Uit Venloo's omstreken”, De Levende Natuur, IV, 1900). In 1911 ontdekte hij te Venlo drie voor de Nederlandse flora nieuwe levermossen (Mededel. Natuurhist. Gen., 1911). Een paar jaar later moest hij reeds constateren, dat er een verarming was opgetreden in de Venlose flora, maar kon hij wel wijzen op de talrijke adventiefplanten, vooral in de buurt van Genooi (Jaarboek Natuurhist. Gen., 1914). Zijn belangstelling voor Venlo bleef onverzwakt, ook toen hij de stad verlaten had. In 1960 greep hij met weemoed terug naar het verleden in zijn bijdrage tot het Jubileumnummer van het Natuurhistorisch Genootschap, en moest hij tot zijn grote verdriet vermelden dat zijn geliefde reuzepaardestaart, *Equisetum maximum*, reeds lang verdwenen was. Deze paardestaart had hij in 1927 ontdekt tussen Belfeld en Tegelen op een terrein aan de voet van het hoofdterras, dat toen nog van wege zijn bijzondere natheid aan de ontginning ontsnapt was. Met buitengewoon genoegen had hij die ontdekking medegedeeld in het Natuurhist. Maandblad (Jrg. 16, No 11, 1927). Ik kan mij nog herinneren dat hij enige jaren later met rechtmatige trots de vindplaats kon tonen aan de leden van ons genootschap, een vindplaats die de schakel vormde tussen het Zuidlimburgse en het Noordlimburgse (Plasmolen) verspreidingsgebied van de reuzepaardestaart.

Was Garjeanne op botanisch gebied een man van betekenis voor geheel Nederland, een bijzondere plaats heeft hij ingenomen in het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg. Hij was een der oprichters van dit genootschap, in 1910, en is ons trouw gebleven tot aan zijn dood. En dat niet alleen, hij behoorde tot een van onze meest actieve leden. De eerste jaarboeken en de latere maandbladen getuigen van zijn werkzaamheid. In zijn jonge jaren zagen wij hem vaak op onze excursies, ook in het zuiden. Op een van die excursies, omstreeks 1926, heb ik

hem voor het eerst ontmoet, en toen dacht ik aan de woorden van mijn oud-gymnasiumleraar, L a t i e r s: „Die Garjeanne is een knappe vent". Ik was dus blij deze man te ontmoeten en kon ook constateren, dat hij door de deelnemers aan de excursie werd beschouwd als een autoriteit op botanisch gebied. Een der jongere leden, die meende, dat Garjeanne alles wist, kwam bij hem met een gewone loopkever, ik geloof een schallebijter, om te vragen, wat dat voor een kever was. „Jongeman", zo zei Garjeanne, „je boft, dat ik dat beestje toevallig ken. Je kunt anders mijn entomologische kenis op een half velletje postpapier schrijven." Zo zal het wel niet geweest zijn; hij wou alleen maar zeggen, dat hij in de dierkunde niet zo goed thuis was. Door zijn studie van de mosgallen kwam hij vaak op zoölogisch gebied, daar deze gallen bijna alle door wormen, Nematoden, veroorzaakt worden. (Natuurhist. Maandbl., Jrg. 3, No 2, 1914). Men kan zich voorstellen, dat de lessen van de leraar Garjeanne een sterk botanische inslag hebben gehad. Hij heeft ook zelf een plantenkundeboek

geschreven voor het middelbaar onderwijs (Kern der Plantkunde).

Bij gelegenheid van het gouden jubileum van ons genootschap in 1960 heeft het bestuur Garjeanne benoemd tot lid van verdienste, en om zijn trouw, en om zijn werk. Hij heeft dit zeer op prijs gesteld.

Eenzaam stond Garjeanne in de avond van zijn leven. Zijn medewerkers en vrienden van weleer waren hem reeds voorgedaan in de dood. Toch voelde hij zich niet alleen, te midden van zijn boeken, collecties en microscopen. En wanneer hij ging wandelen, en genoot van God's schone schepping, dan wist hij zich verbonden met zijn Schepper. Daarvan getuigt zijn bidprentje.

Geheel onverwachts is hij van ons heengegaan. Slechts enkele familieleden en vrienden vergezelden hem op 2 juli op zijn tocht naar zijn laatste rustplaats, het kerkhof te Groesbeek. Ons genootschap was erbij vertegenwoordigd door de secretaris, die hem na zijn pensionering in 1942 als leraar te Venlo was opgevolgd.

OVER ENIGE INSEKTELEN DIE DE STENGELS VAN CLEMATIS VITALBA BEWONEN

door Br. Arnoud

De bosrank, *Clematis vitalba*, is een karakteristieke klimplant van bossen op kalkhoudende grond, bij ons dus op löss en krijt. Oude stengels zien er uit of ze dood zijn. Hun bast is dor en grijs en hangt er meestal in rafels bij. Men hoeft er echter maar even in te kerven om te zien dat ze leven en tegelijk voelt men, dat de groene delen van de plant nog hard en taai zijn ook.

In vegetaties, die in normale omstandigheden verkeren, valt het zelfs op, dat er weinig werkelijk dood materiaal aanwezig is. Waar dit toch, en dan meestal massaal, gevonden wordt, is het bij het kappen als waardeloos achtergebleven; tussen de vochtige bodembegroeiing doen schimmels het vlug verrotten. In deze toestand vond ik er geen bepaalde insecten in. Ook bleken die niet voor te komen in nog volop levende planten. Het is mij duidelijk geworden, dat insecten alleen maar verblijven in stengeldelen, die bij het kappen of door andere oorzaken, geen verbinding meer hebben met de

wortels en als losse winddroge stukken vanuit de steunplant naar beneden hangen. Vindt men in de bast hiervan kleine ronde gaatjes, dan is men op het spoor van hout- en schorskevers. Toch heeft men ook dan nog maar zelden direct resultaat. De stengels zijn dan wel bewoond geweest, maar reeds verlaten en zo uitgevreten, dat bij het doorbreken vreetresten en verpulverd merg als gele wolkjes wegstuiven. Andere zijn ook bewoond geweest, en hebben nog voldoende voedsel voor een nieuwe generatie en blijken toch niet verder benut te zijn. Dit kan er op wijzen, dat de ontwikkeling der kevers gebonden is aan een bepaalde graad van verval van het hout.

Bij echte houtboorders zijn de mondwerktuigen en het verteringskanaal aangepast aan de aanwezigheid van schimmeldraden, die het hele gangensysteem overtrekken en het zo zwart kunnen kleuren of dit gebrand heeft.

Door middel van eieren en braaksel — in beide komen levende schimmelsporen voor — zorgt het ♀, dat er een schimmelcultuur ontstaat. De sporen komen voor haar eigen voeding niet in aanmerking, zelfs niet bij voedselgebrek. Waarschijnlijk is hun verblijf in de maag alleen